

PM 2016:131 RI (Dnr 110-968/2016)

Otillåtna bosättningar (Ds 2016:17)

Remiss från Justitiedepartementet

Remisstid den 1 september 2016

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Som svar på remissen ”Remiss av Otillåtna bosättningar” (Ds 2016:17)
hänvisas till vad som sägs i stadens promemoria.

Föredragande borgarrådet Karin Wanngård anför följande.

Ärendet

Justitiedepartementet har remitterat promemorian ”Otillåtna bosättningar” (Ds 2016:17) till staden. Enligt nuvarande regelverk kan en markägare som vill få hjälp att flytta på en otillåten bosättning på sin mark vända sig till Kronofogdemyndigheten med en ansökan om särskild handräckning. I utredningen beskrivs detta förfarande av många markägare i praktiken som ogörligt, eftersom personer i en otillåten bosättning måste identifieras. Därutöver lyfts kostnadsfrågan i dagens regelverk fram som ett problem eftersom processen hos kronofogdemyndigheten ofta blir kostsam beroende på att de boende sällan har betalningsförmåga, vilket innebär att markägaren får stå för kostnaderna.

Ett av förslagen i promemorian gäller ett nytt förfarande vid särskild handräckning, enligt vilket markägare under vissa förutsättningar ska kunna ansöka utan att behöva identifiera de boende, samt att markägarens ansvar för kostnader ska begränsas. Det nya förfarandet föreslås få benämningen avlägsnande.

För flera av förslagen i promemorian är utgångspunkten att göra det lättare och billigare för markägare att använda sig av det nya handräckningsförfarandet.

Justitiedepartementet har gjort bedömningen att nuvarande regelverk inte är särskilt väl anpassat för att hantera de ibland mycket stora otillåtna bosättningar som etablerats i landet på senare år. Regeringen beslutade därför den 30 september 2015 att ge en utredare i uppdrag att analysera och ge förslag på hur markägares möjligheter att få handräckning vid otillåtna bosättningar kan förbättras, samt hur markägarens kostnader för detta ska begränsas. I arbetet ingick att beakta intresset av rättssäkerhet i förfarandet. Inom ramen för uppdraget fastslogs att ett barnrättsperspektiv behöver ingå som en del i arbetet.

Remissen finns att läsa i sin helhet på [regeringens hemsida](#).

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, socialnämnden, trafiknämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och Norrmalms stadsdelsnämnd.

Exploateringskontoret, fastighetskontoret, socialförvaltningen, trafikkontoret, Farsta stadsdelsförvaltning och Norrmalms stadsdelsförvaltning har svarat med kontorsyttranden.

Stadsledningskontoret ställer sig bakom förslagen i utredningen, vilka möjliggör ett nytt, tydligare och mer effektivt förfarande som särskild handräckning genom avlägsning medför och anser att det är väsentligt att det finns en lagstiftning som är tillämplig i praktiken, som markägare och myndigheter kan utgå ifrån när det kommer till att hantera uppkomst av otillåtna bosättningar.

Exploateringskontoret delar departementets ståndpunkt att det främst bör vara polisens ansvar att agera mot de olovliga bosättningarna men tycker att detta borde ha framgått tydligare av de lagändringar som föreslås. Bortsett från detta, samt med beaktande av svårigheterna med dagens system, är kontoret dock i huvudsak positiv till de förändringar som föreslås.

Fastighetskontoret anser sammantaget att förslaget förbättrar arbetet med att avlägsna otillåtna bosättningar.

Socialförvaltningen ställer sig positiv till de delar i förslaget som direkt berör socialnämndernas uppdrag.

Trafikkontoret instämmer i att det kan finnas ett behov av ett nytt avlägsnandeförfarande som syftar till att förbättra markägarnas möjligheter att få hjälp av de berörda myndigheterna vid otillåtna bosättningar.

Farsta stadsdelsförvaltning konstaterar att de inte styrs av samma regelverk som enskilda fastighetsägare eftersom den mark stadsdelsnämnden har rådighet över är planlagd som offentlig plats och otillåtna bosättningar avvisas därmed med stöd av ordningslagen. Förvaltningen framhåller att det är positivt att det juridiska regelverket ses över utifrån rättsäkerhetsaspekter.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd menar att det samlade förslaget tillförsäkrar att barnperspektivet beaktas under processen i större uträkning än vad som är fallet idag och ställer sig positiv till förslaget.

Norrmalms stadsdelsförvaltning anser att det faktum att förslaget innefattar krav på samverkan mellan Kronofogdemyndigheten och socialtjänsten är mycket viktigt och positivt och helt i linje med det arbetssätt som redan tillämpas i staden mellan lokalpolisen, nämnden och socialförvaltningen.

Mina synpunkter

Det är välkommet att promemorian föreslår förändringar som underlättar för markägare och myndigheter att upprätthålla lagstiftningen i denna del. Det är också välkommet att förslagen om avlägsnande kombineras med åtgärder som syftar till att hävda rättssäkerheten i systemet.

Det är som socialförvaltningen påpekar i sitt svar välkommet att socialnämnden i ett tidigt skede ska underrättas om en ansökan om avlägsnande.

De erfarenheter som exploateringskontoret redovisar i fråga om svårigheter att delge beslut och konsekvenser avseende avgöranden om interimistiska beslut bör vägas in i det fortsatta arbetet.

I övrigt hänvisar jag till vad som anförts i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Som svar på remissen ”Remiss av Otillåtna bosättningar” (Ds 2016:17) hänvisas till vad som sägs i stadens promemoria.

Stockholm den 10 augusti 2016

KARIN WANNGÅRD

Bilaga

Remiss av Otillåtna bosättningar (Ds 2016:17), sammanfattning.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarrådet Cecilia Brinck (M) och borgarrådet Lotta Edholm (L) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Föredragande borgarrådets förslag till beslut bifalls delvis.
2. Därutöver anfördes följande som svar på remissen från justitiedepartementet.

Svensk lag gäller i Sverige och den gäller för alla som vistas här. Vi accepterar inte olovliga bosättningar. Istället står vi upp för markägares rätt till sin egen mark, och vi är beredda att försvara äganderätten. Det är därför helt rätt att genomföra avhysningar av olagliga bosättningar, men processen drar ofta ut på tiden och kan bli en kostsam historia för markägaren. Avhysningarna behöver därför effektiviseras, avlägsnandet behöver ske snabbare och kostnaderna för markägarna behöver kapas.

Vi välkomnar förslaget att otillåtna bosättningar ska kunna avlägsnas även i fall då de skyldiga till den olovliga bosättningen inte kan identifieras. Vi välkomnar också att det nu föreslås bli lättare att avhysa tredje man som anslutit sig till bosättningen efter att beslutet om särskild handräckning fattats.

Vi anser däremot att det är orimligt att markägare som drabbats av otillåtna bosättningar själva ska behöva stå för några som helst kostnader med anledning av avlägsnandet. Vi vill därför att grundavgiften som tas ut av en markägare för att ett avgörande ska verkställas slopas helt, och några andra kostnader ska inte heller kunna tas ut av markägaren för att han eller hon vill freda sin mark och upprätthålla lag och ordning.

Förslaget att Kronofogdemyndigheten ska göra en proportionalitetsbedömning av huruvida markägarens ansökan om avlägsnande ska verkställas är också orimligt. Proportionalitetsbedömningen ska inte gälla huruvida avlägsnandet av den olovliga bosättningen ska ske eller inte, utan endast när och på vilket sätt det ska ske.

Avslutningsvis vill vi varna för förslaget att införa en tidsfrist för när ett utslag om avlägsnande tidigast får verkställas med syfte att de som gjort sig skyldiga till den olovliga bosättningen ska överklaga beslutet. En sådan tidsfrist kommer att försena avlägsnandet och vi anser att avlägsnande ska kunna genomföras snabbt.

Kommunstyrelsen

Reservation anfördes av Cecilia Brinck, Johanna Sjö, Markus Nordström, Jonas Nilsson och Lars Jilmstad (alla M) och Lotta Edholm (L) med hänvisning till Moderaternas och Liberalernas gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Sissela Nordling Blanco (Fi) enligt följande.

Feministiskt initiativ ställer sig kritisk till förslagen i promemorian om ett nytt förfarande vid särskild handräckning, enligt vilket markägare under vissa förutsättningar ska kunna ansöka utan att behöva identifiera de boende och att Kronofogdemyndighetens avgöranden ska få verkställas även mot tredje man som uppehåller sig på platsen. Att utsträcka beslut till att omfatta andra än de berörda är ett avsteg från rättstatliga principer. När det gäller proportionalitetsbedömning så åläggs detta krav redan idag på kronofogdemyndigheten innan en åtgärd verkställs. Det som däremot behöver regleras är hur bedömningen ska gå till och redovisas. Vi ställer oss även kritiska till förslaget att kronofogdemyndigheten ska ges utökade möjligheter att beslagta eller förstöra de boendes egendom.

Avslutningsvis tycker vi att det är märkligt att trots att promemorian tar upp relevanta konventioner och rättsfall så väljer man konsekvent att bortse från kravet på att människor som drabbas av en avhysning ska erbjudas ett alternativt boende. Det nämns inget om ett vinteruppehåll i avhysningar trots att detta rekommenderats av ESK-kommittén samt den europeiska kommittén för sociala rättigheter. När ESK-kommittén granskade Sverige i juni 2016 uttryckte kommittén oro över de nya lagförslagen i fråga om avhysningar. ESK-kommitténs rekommendation lød:

”The Committee recommends that the State party address the root-causes leading to Roma vulnerability to forced evictions. It should among others facilitate access to adequate housing by Roma and take effective steps to remove discriminatory obstacles in such access which could also prevent the expansion of informal settlements. The Committee recommends that the State party ensure that the legal framework governing forced evictions establishes appropriate procedures to be followed prior to an eviction and takes into account the

Committee’s general comment no. 7 (1997) on forced evictions. The Committee, in particular, recommends that the State party ensure that forced eviction is considered only as a last resort and that in all such cases affected individuals are provided with long-term housing solutions.”

Ersättaryttrande gjordes av Erik Slottnér (KD) med hänvisning till Moderaternas och Liberalernas gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Justitiedepartementet har remitterat promemorian ”Otillåtna bosättningar” (Ds 2016:17) till staden. Enligt nuvarande regelverk kan en markägare som vill få hjälp att flytta på en otillåten bosättning på sin mark vända sig till Kronofogdemyndigheten med en ansökan om särskild handräckning. I utredningen beskrivs detta förfarande av många markägare i praktiken som ogörligt, eftersom personer i en otillåten bosättning måste identifieras. Därutöver lyfts kostnadsfrågan i dagens regelverk fram som ett problem eftersom processen hos kronofogdemyndigheten ofta blir kostsam beroende på att de boende sällan har betalningsförmåga, vilket innebär att markägaren får stå för kostnaderna.

Ett av förslagen i promemorian gäller ett nytt förfarande vid särskild handräckning, enligt vilket markägare under vissa förutsättningar ska kunna ansöka utan att behöva identifiera de boende, samt att markägarens ansvar för kostnader ska begränsas. Det nya förfarandet föreslås få benämningen avlägsnande.

För flera av förslagen i promemorian är utgångspunkten att göra det lättare och billigare för markägare att använda sig av det nya handräckningsförfarandet.

Justitiedepartementet har gjort bedömningen att nuvarande regelverk inte är särskilt väl anpassat för att hantera de ibland mycket stora otillåtna bosättningar som etablerats i landet på senare år. Regeringen beslutade därför den 30 september 2015 att ge en utredare i uppdrag att analysera och ge förslag på hur markägares möjligheter att få handräckning vid otillåtna bosättningar kan förbättras, samt hur markägarens kostnader för detta ska begränsas. I arbetet ingick att beakta intresset av rättssäkerhet i förfarandet. Inom ramen för uppdraget fastslogs att ett barnrättsperspektiv behöver ingå som en del i arbetet. I promemoria (Ds 2016:17) *Otillåtna bosättningar* presenteras följande författningsförslag:

- Förslag till lag om ändring i utsökningsbalken
- Förslag till lag om ändring i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning
- Förslag till förordning om ändring i utsökningsförordningen (1981:981)
- Förslag till förordning om ändring i förordningen (1991:1094) om avgifter vid Kronofogdemyndigheten
- Förslag till förordning om ändring i socialtjänstförordningen (2001:937)

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2017.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, socialnämnden, trafiknämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och Norrmalms stadsdelsnämnd.

Exploateringskontoret, fastighetskontoret, socialförvaltningen, trafikkontoret, Farsta stadsdelsförvaltning och Norrmalms stadsdelsförvaltning har svarat med kontorsyttranden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 12 juli 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Det är väsentligt att det finns en lagstiftning som är tillämplig i praktiken, som markägare och myndigheter kan utgå ifrån när det kommer till att hantera uppkomst av otillåtna bosättningar. Stadsledningskontoret ställer sig därför bakom förslagen i utredningen, vilka möjliggör ett nytt tydligare och mer effektivt förfarande som särskild handräckning genom avlägsning medför.

Eftersom huvudmännen som är föremål för avlägsnandet ofta är mycket utsatta personer är det av yttersta vikt att rättsäkerheten vidmakthålls och att barnperspektivet bejakas. Att det i utredningen läggs fram ett antal förslag för de boende som gör att de behåller- och i viss del stärker sina möjligheter till att göra invändningar mot beslutet ses därför som nödvändigt. Exempel på detta är att Kronofogden ska göra en proportionalitetsbedömning inför prövning om ansökan om avlägsnande ska bifallas och när myndigheten för verkställigheten tar ställning till hur och när en bosättning ska flyttas. Detta resulterar i att de boende får möjlighet att överklaga beslutet och dessutom får en viss tid på sig att lämna platsen. I promemorian föreslås också att Kronofogdemyndigheten ska underrätta socialnämnden så snart en markägare ansöker om avlägsnande av otillåten bosättning, samt när tidpunkt för verkställighet beslutats. Syftet med förslagen är att säkerställa att socialnämnden får kännedom om särskilt utsatta personer i bosättningarna, i synnerhet barn, som riskerar att fara illa.

Stockholms stads socialnämnd har genom ett organiserat EU-team ett stadsövergripande uppdrag att arbeta uppsökande för att nå utsatta EU-medborgare. I de fall då barn till EU-medborgare uppmärksammas i gatumiljö eller på boplatser samarbetar EU-teamet med socialjouren, som står för den myndighetsutövande delen. Ärenden som rör barn är starkt prioriterade. Om en utredning av ett barn inleds överlämnas ärendet till den stadsdelsnämnd där barnet vistas. EU-teamet ska även informeras innan avhysning sker, i syfte att de ska kunna ge samhällsinformation samt information om sociala insatser. I anslutning till avhysning ska berörd stadsdelsförvaltning informera om alternativa boendeplatser. Målsättningen är att alla personer som avhyses från otillåtna boplatser ska nås av information om möjlighet till akut logi.

Socialnämnden belyser vikten av utarbetade rutiner för samverkan mellan myndigheter och nämnder som har uppdrag relaterade till otillåtna bosättningar. Detta eftersom att en fungerande samverkan är avgörande för att säkerställa att personer i otillåtna bosättningar, nås av information om sociala insatser och för att ge socialtjänsten möjlighet att i god tid bedöma om det i bosättningen finns personer i behov av utökat stöd. Därför ställer sig Socialnämnden positiv till förslaget om att Kronofogdemyndigheten ska underrätta socialnämnden redan då markägare ansöker om avlägsnande av otillåten bosättning, då tidsaspekten många gånger är avgörande för ett positivt utfall av uppsökande socialt arbete. Nämndens erfarenhet är att det kan krävas upprepade besök, vid olika tider på dygnet, för att framgångsrikt etablera kontakt med personer i otillåten bosättning. Om barn berörs av ansökan om avlägsnande är det väsentligt att berörd stadsdelsnämnd ges utrymme att inleda utredning i så tidigt skede som möjligt.

Mot bakgrund av detta instämmer stadsledningskontoret i socialnämndens beskrivning att det är av stor vikt att ett standardiserat förfarande kring samverkan för sådana underrättelser tas fram för att säkerställa att berörda myndigheter får adekvat tid att genomföra det initiala utredningsarbetet. Socialnämnden anser också att formuleringarna i promemorian där det beskrivs att det "bör" finnas vissa rutiner samt att det "kan antas" att standardiserande meddelanden kommer att tas fram i detta avseende är alltför vaga. Därför efterfrågas tydligare skrivningar kring Kronofogdemyndighetens ansvar för att sådana

rutiner och standardiserade upplysningar förtydligas.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen beslutar att remissen av departementpromemorian ”*Remiss av Otillåtna bosättningar*” (Ds 2016:17) får anses besvarad med vad som sagts i detta tjänsteutlåtande.

Exploateringskontoret

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 15 juli 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Otillåtna bosättningar innebär en inskränkning för markägaren att använda marken. Det uppstår även en stor påverkan på allmänheten som upplever att tillgängligheten till naturen minskar samtidigt som de känner en otrygghet att vistas i närområdet och en oro för att det ska uppstå bränder. Hanteringen av otillåtna bosättningar är idag svår och kräver ett samordnat agerande från flera myndigheter. Kontoret hade därför främst hoppats att departementet skulle föreslå förändringar som gjorde det lättare för polisen att ingripa mot bosättningar utanför offentlig plats.

Möjligheten att använda sig av reglerna i polislagen är omdiskuterad inom polisen och tydligare regler, liknande de som gäller enligt ordningslagen för offentliga platser, hade tydliggjort polisens möjligheter och ansvar. Kontoret delar departementets ståndpunkt att det främst bör vara polisens ansvar att agera mot de olovliga bosättningarna men tycker att detta borde ha framgått tydligare av de lagändringar som föreslås. Med det förslag som nu presenteras ser kontoret en risk att polisen tar ett steg tillbaka med hänvisning till att markägare ges större möjligheter att agera mot bosättningarna genom avlägsnandeförfarandet. Bortsett från detta, samt med beaktande av svårigheterna med dagens system, är kontoret dock i huvudsak positivt till de förändringar som föreslås.

Kontoret ser positivt på förslaget om att markägaren i vissa fall ska kunna lämna in en ansökan om avlägsnande utan att ha identifierat de boende. En förutsättning för detta är dock att markägaren gjort rimliga ansträngningar för att identifiera de boende. Av förslaget framgår det inte med någon större tydlighet vad som avses med rimliga ansträngningar och hur stora insatser markägaren kommer behöva vidta för att få fram ID-uppgifter. Kontoret anser att det är viktigt att det tydliggörs ytterligare vad som krävs från markägarens sida och vad som menas med rimliga ansträngningar.

Förslaget innebär att ett beslut om avlägsnande även ska kunna gälla gentemot en tredje man som uppehåller sig på platsen vid tidpunkten för verkställighet. Detta anser kontoret vara mycket positivt eftersom hela boplatsen då kan avlägsnas vid samma tidpunkt utan att ett nytt beslut måste fattas av KFM.

En liknande situation som ofta har uppstått vid avhysningar är att ny egendom, så som bilar och husvagnar, tillkommit i bosättningarna vid verkställighetstidpunkten. KFM har då vid flera tillfällen gjort bedömningen att dessa fordon inte kan tas om hand inom ramen för pågående verkställighet eftersom de inte angetts i beslutet. Detta har resulterat i att kontoret nödgats ansöka om ett nytt beslut avseende fordonen ifråga. Kontoret anser därför att det är lämpligt att införa en presumtion för att även egendom som påträffas i en bosättning vid verkställighetstidpunkten ska presumeras höra till svarandena och således omfattas av beslutet om avlägsnande. Detta skulle minska administrationen hos samtliga myndigheter, underlätta för markägaren att bli av med otillåtna bosättningar och stämmer således överens med syftet med övriga förslag.

I skrivelsen föreslås att den boplats som omfattas av en ansökan om avlägsnande ska hanteras som *ett* mål hos KFM med ett samlat diarienummer per avlägsnande och en grundavgift på 5000 kronor per mål. Det kommer att innebära en stor administrativ lättnad för såväl markägare som KFM att hantera alla boende i ett mål istället för som idag med ett mål och en kostnad på 600 kr per identifierad boende.

I skrivelsen föreslås att KFM både i den summariska processen och i utökningsprocessen ska genomföra en proportionalitetsbedömning, dels avseende huruvida ett avlägsnande ska ske och dels avseende på vilket sätt ett avlägsnande ska genomföras.

Kontoret ser positivt på att dessa regler införs, framförallt ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Departementet anför dock att man bedömer att proportionalitetsbedömningen i den summariska processen kommer att medföra att utrymmet för att meddela interimistiska beslut om avlägsnande torde minska jämfört med vad som gäller idag för interimistiska beslut vid särskild handräckning. Kontoret ser en uppenbar risk med detta då det riskerar att leda till att betydligt fler ärenden måste avgöras slutligt av KFM genom ett utslag innan en verkställighet kan ske. Detta skulle sannolikt avsevärt förlänga handläggningsprocessen eftersom utgångspunkter då blir att svaranden ska delges ansökan om avlägsnande samt ges möjlighet att yttra sig över denna. Detta kommer innebära stora handläggningssvårigheter för KFM eftersom svaranden oftast saknar adress i Sverige och är mycket svåra att delge. I de fall kontoret hitintills varit sökande i mål om särskild handräckning för att avhysa bosättningar, som inte avgjorts genom ett interimistiskt beslut, har KFM som regel nödgats kungöra delge svarandena kontorets ansökan. En ökad handläggningstid hos KFM innebär även att boplatserna blir kvar längre vilket både skadar allmänhetens intressen samt stadens fastigheter. Kontoret ser således en risk med att föreslå förändringar som minskar möjligheten att använda sig av interimistiska beslut.

Den största delen av den kostnad som faktureras från KFM avser kostnader för omhändertagande, förvaring och förstöraande av de boendes och tredje mans egendom, t.ex. husvagnar och bilar. Förslaget innebär att KFM ska ansvara för den kostnaden istället för markägaren. Ett avlägsnandeförfarande minskar därmed markägarens kostnad jämfört med om de boende flyttar frivilligt och lämnar kvar egendom på platsen. Det skulle kunna leda till att markägaren undviker att ge utrymme för en frivillig avflyttning och därmed lägger över kostnaden på KFM.

Det är positivt med bestämmelser hur KFM ska informera de boende om när en avhysning ska ske.

Kontoret förutsätter att arrendatorer och andra nyttjanderättshavare jämföras med markägare och får agera som markägare om bosättningen finns inom utarrenderad mark.

Fastighetskontoret

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 10 juni 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Sammantaget tycker fastighetskontoret att förslaget förbättrar arbetet med att avlägsna otillåtna bosättningar.

Fastighetskontoret förvaltar mark främst utanför kommungränsen och har erfarenheter från avhysningar på stadens mark. Syftet med det nya förslaget är att förenkla processen att avlägsna otillåtna bosättningar. Utredningen föreslår att det ska bli möjligt att avlägsna bosättningen utan att alla boende är identifierade. Dock ska markägaren försöka identifiera de boende genom en polisinsats innan Kronofogdemyndigheten startar avlägsnandet. Därmed kommer man bort från den tidigare låsta situationen när de boende inte var identifierade och Kronofogdemyndigheten inte kunde starta avhysningen. Kontoret anser att denna del av förslaget är bra så att förberedelser för avlägsnandet kan starta.

Eftersom den föreslagna hanteringen måste vägas mot rättsäkerheten för individen innehåller förslaget även möjlighet för de boende att invända mot processen och ansöka om prövning. Kronofogdemyndigheten anger en tidsfrist för när avlägsnandet tidigast får verkställas. Det kan naturligtvis fördröja processen men också skapa tid för att hitta alternativa boenden. Socialförvaltningens ansvar och roll att bevaka processen, bedöma

situationen och hjälpa till om barn finns i bosättningen förtydligas i utredningen, vilket är bra och en hjälp för markägaren.

Utredningen föreslår även att ersättningen till Kronofogdemyndigheten för särskild handräckning med avlägsnandeförfarande ska göras för en grundavgift på 5000 kr. Tidigare ersättning utgick från en avgift per individ som avhystes. Eftersom de boende sällan har betalningsförmåga har markägaren fått stått för dessa kostnader. Att hantera en grundavgift för hela avlägsnandet är betydligt enklare, anser kontoret.

Kronofogdemyndigheten får ett tydligare ansvar att sälja eller förstöra egendom som tillhört de boende, vilket är bra. Tidigare kunde kostnader uppstå för markägaren att förvara beslagtagna egendom. Fortfarande kommer det att finnas ytterligare kostnader för markägaren för att städa upp området för bosättningen efter det att de boendes egendom har sålts eller förstörts.

Socialförvaltningen

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 26 juni 2016 har i huvudsak följande lydelse.

I promemorian behandlas möjligheten till ett nytt förfarande vid särskild handräckning för att flytta på otillåtna bosättningar. Socialförvaltningen begränsar sina synpunkter till de delar i förslaget som direkt berör socialnämndernas uppdrag.

Stockholms stads organisation av socialt arbete till stöd för EU-medborgare i social och ekonomisk utsatthet

Stockholms stad är indelad i fjorton stycken stadsdelsnämnder, vilka ansvarar för socialtjänstinsatser inom sina respektive förvaltningsområden. Inom stadens centrala socialförvaltning finns EU-teamet, som har ett stadsövergripande uppdrag att arbeta uppsökande för att nå utsatta EU-medborgare. EU-teamets uppdrag är att säkerställa att det inte finns EU-medborgare som lever i en sådan utsatthet, i gatumiljö eller på boplatser, att akuta insatser behövs. Vid behov av akuta insatser kan EU-teamet vara behjälpliga och länka till hjälpsystemet.

I de fall då barn till EU-medborgare uppmärksammas i gatumiljö eller på boplatser samarbetar EU-teamet med socialjouren, som står för den myndighetsutövande delen. Ärenden som rör barn är starkt prioriterade. Om en utredning av ett barn inleds överlämnas ärendet till den stadsdelsnämnd där barnet vistas.

Stockholms stad har stadsövergripande rutiner för avhysningar av illegala boplatser där utsatta EU-medborgare bor (dnr 439-281/2015), enligt vilka upptäckt av otillåten boplatser på stadens mark omgående ska rapporteras till EU-teamet. EU-teamet ska även informeras innan avhysning sker, i syfte att de ska kunna ge samhällsinformation samt information om sociala insatser. I anslutning till avhysning ska berörd stadsdelsförvaltning informera om alternativa akutboendeplatser. Vid avhysning av större boplatser ska socialförvaltningen vara behjälplig med översyn av tillgång till alternativa akutboenden. Akutboenden för målgruppen bedrivs av ideella organisationer som erhåller ekonomiskt stöd från Stockholms stad. Målsättningen är att alla personer som avhyses från otillåtna boplatser ska nås av information om möjlighet till akut logi.

Vikten av utarbetade rutiner för samverkan

Förvaltningen samverkar fortlöpande med de förvaltningar och myndigheter som har uppdrag relaterade till otillåtna bosättningar. Fungerande samverkan är avgörande för att säkerställa att personer i otillåtna bosättningar, som många gånger befinner sig i mycket utsatta situationer, nås av information om sociala insatser och för att ge socialtjänsten möjlighet att bedöma om det i bosättningen finns personer i behov av utökat stöd.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget (9.2.2) om att Kronofogdemyndigheten ska underrätta socialnämnden redan då markägare ansöker om avlägsnande av otillåten

bosättning, då tidsaspekten många gånger är avgörande för ett positivt utfall av uppsökande socialt arbete. Förvaltningens erfarenhet är att det kan krävas upprepade besök, vid olika tider på dygnet, för att framgångsrikt etablera kontakt med personer i otillåten bosättning. Om barn berörs av ansökan om avlägsnande är det väsentligt att berörd stadsdelnämnd ges utrymme att inleda utredning i så tidigt skede som möjligt.

Mot bakgrund av detta anser förvaltningen att det är av stor vikt att ett standardiserat förfarande för sådana underrättelser tas fram. Förvaltningen anser att formuleringarna i promemorian (s. 121, andra stycket) kring att det redan i dagläget ”bör” finnas vissa rutiner samt att det ”kan antas” att standardiserade meddelanden kommer att tas fram i detta avseende är alltför vaga, och hade önskat tydligare skrivningar kring Kronofogdemyndighetens ansvar för att sådana rutiner och standardiserade meddelanden tas fram.

Det föreslås vidare (9.3.2) att Kronofogdemyndigheten ska underrätta socialnämnden om tiden för avlägsnandet. Socialnämnden ska samma dag bekräfta mottagandet av underrättelsen. Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget och önskar att samma förfarande ska gälla redan vid underrättelse om att markägare ansökt om avlägsnande. Då Stockholms stad är indelad i fjorton stadsdelnämnder kan ett förfarande med kvitto på mottagen information verka som garant för att Kronofogdemyndigheten ställt underrättelsen till rätt nämnd och därigenom maximera den tidsrymd inom vilken uppsökande arbete kan bedrivas.

Trafikkontoret

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 1 augusti 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Trafikkontoret berörs till viss del vid avhysningar av otillåtna bosättningar. Vid upptäckt av en otillåten bosättning på offentlig plats som trafikkontoret ansvarar för gör kontoret en polisanmälan. Polismyndigheten har rätt att flytta på otillåtna bosättningar på offentlig plats om det strider mot ordningslagen (199:1617). När Polismyndigheten vidtagit åtgärder för att flytta en otillåten bosättning begär de hjälp av kontorets för att städa eller ta bort avfall.

Förslagen i promemorian påverkar inte trafikkontorets verksamhet. Trafikkontorets roll är som ovan beskrivet begränsad. Kontoret instämmer i att det kan finnas ett behov av ett nytt avlägsnandeförfarande som syftar till att förbättra markägarnas möjligheter att få hjälp av de berörda myndigheterna vid otillåtna bosättningar.

Farsta stadsdelsförvaltning

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 5 juli 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Regeringen beslutade den 30 september 2015 att ge kammarrättsrådet Maria Åhrling i uppdrag att analysera och ge förslag på hur möjligheterna att avlägsna otillåtna bosättningar kan förbättras. I en departementspromemoria redogörs förslag till förändringar som översänts till Stockholms stad med begäran om remissvar.

Det remitterande departementet, justitiedepartementet, har dock satt en mycket kort svarstid. Det innebär att kommunstyrelsens underremiss till Farsta stadsdelnämnd och andra berörda instanser i staden har ännu kortare svarstid, med deadline redan i början av augusti. Remissen har därför besvarats med ett konstorsutlåtande av förvaltningen.

I promemorian föreslås att det ska införas ett nytt förfarande vid särskild handräckning för att hantera dessa mål. Det nya förfarandet föreslås få benämningen avlägsnande. I

förslaget föreslås bland annat förändringar när det gäller kraven på identifiering av de boende inför en avhysning. Är det inte möjligt att identifiera de boende ska avhysning ändå kunna genomföras. Vidare föreslås förändringar när det gäller markägarnas kostnader i samband med avhysningsförfarandet. Förändringarna får dock inte krocka med rättsäkerheten och förslag finns för att värna denna. Härutöver föreslås åtgärder för att stärka rättsäkerheten i den juridiska processen kring avhysningarna och i promemorian lyfts även barnperspektivet fram när det gäller det akuta stöd som samhället är skyldig att ge härvidlag.

I förslaget lyfts även barnperspektivet fram och vikten av att uppmärksamma barnen som kan finnas vid bosättningar. Kronofogden ska meddela kommunen och socialtjänsten om de inom ramen för avhysningsförfarandet stöter på barn vid boendena.

Stadsdelsnämnden berörs inte av samma regelverk som enskilda fastighetsägare eftersom den mark stadsdelsnämnden har rådighet över är planlagd som offentlig plats. Otillåtna bosättningar avisas därmed med stöd av ordningslagen.

Det juridiska regelverket behöver dock ses över utifrån rättsäkerhetsaspekter och att processerna när det gäller avhysningar är omständliga och mycket tidsödande vilket alla inblandade parter blir lidande av. Går det att korta den juridiska processen ökar även möjligheterna att förhindra att bosättningarna inte blir för stora med omfattande konsekvenser gällande skador på natur och sanitära olägenheter samt ökad otrygghet för befolkningen i området.

Det är samtidigt viktigt att rättsäkerheten upprätthålls och förvaltningen anser därför att det även finns skäl för de förslag som läggs i promemorian som syftar till att garantera att de boende behåller och i vissa avseenden stärker sina möjligheter att göra invändningar i processen.

Det är viktigt att barnperspektivet lyfts fram i sammanhanget och att det förtydligas att myndigheterna har ett särskilt ansvar att uppmärksamma om det finns barn vid bosättningarna. Detta förslag till ökad uppmärksamhet gällande barnen är en förändring helt i linje med hur det fungerar i Stockholm. Sedan bosättningarna började börjat existera runt om i staden har staden haft ett aktivt uppsökande arbete och ett särskilt fokus på om det finns barn vid bosättningarna. Det har inneburit att socialtjänsten i ett relativt tidigt skede blivit varse om att det finns barn i boendena, oftast långt innan kronofogden påbörjar sin avhysningsprocess.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 16 juni 2016 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remiss från kommunstyrelsen.

Hässelby-Vällingbys stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 12 juni 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Utredningen är omfattande och förvaltningen begränsar synpunkterna till de delar som föreslås innebära förändringar i kommunens ansvar.

I utredningen föreslås nytt förfarande vid särskild handräckning av otillåtna bosättningar – *avlägsnande*, vilket förenklar markägarens möjlighet att enkelt och snabbt återfå besittning till sin mark.

I utredningen föreslås dessutom att Kronofogdemyndigheten *ska* underrätta socialnämnden dels när en ansökan om avlägsnande gjorts i den summariska processen, dels om tiden för förrättningen. Förvaltningen instämmer att författningsförslaget möjliggör och säkerställer för socialnämnden att i tidigt skede bli upplyst om personer som kan vara i behov av stöd från socialnämnden.

Framförallt säkerställer denna nya form att *barn* uppmärksammas i förfarandet och

uppmärksammar även nämnden att det kan finnas barn i bosättningen som riskerar att fara illa.

Förvaltningen menar att den samlade förslaget som berör socialnämndens verksamhetsområde tillförsäkrar att *barnperspektivet* beaktas under processen i större uträkning än vad som är fallet idag, och ställer sig positivt inställd bakom förslaget.

Ekonomiska konsekvenser

Enligt utredningen innebär förslaget inte ekonomiska konsekvenser för kommunerna. Därför att underrättelseskyldigheten inte innebär att socialnämndens ansvar på något sätt utvidgas i förhållande till vad som gäller idag.

I utredningens bedöms att kommunens kostnader för att i egenskap av markägare vända sig till Kronofogdemyndigheten för att få hjälp att avlägsna en otillåten bosättning blir lägre, vilket Förvaltningen ställer sig positivt till. Med anledning att grundavgiften föreslås sänkas till 5 000 kr, sänks kostnaden för markägaren men även kommunen. Under 2015 stod kommunerna t.ex. för 60 procent (motsvarande 200 000 kr) av kostnaden vid handräckning.

Norrmalms stadsdelsförvaltning

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 14 juni 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Avhysningar inom Norrmalms stadsdelsområde genomförs inte genom handräckning av Kronofogdemyndigheten så som beskrivs i remissunderlaget. Den mark som nämnden har rådighet över är planlagd som offentlig plats och omfattas av lokala ordningsstadgar. Avvisningar eller avhysningar utförs därmed av polisen med stöd av Polislagen (PL) § 13 om att avbryta brottslig gärning, då de personer som sover på gator och parker bedöms begå brott mot stadens lokala stadga genom att campa. Polisen stödjer sig också på ordningslagen § 3.1 som handlar om användning av offentlig plats.

Regelrätta boplatser förekommer inte i någon större utsträckning inom stadsdelsområdet. Ett par avhysningar av boplatser har genomförts på Sergels Torg av polisen. Inte heller dessa avhysningar genomfördes genom handräckning med kronofogden utan med stöd av de lokala ordningsstadgarna. Vid avhysningen deltog socialförvaltningen för att erbjuda stöd och alternativt boende till de personer som avhystes och trafikkontoret deltog genom att städa platsen och omhänderta kvarlämnat upplag.

Tillfälliga sovplatser förekommer däremot i en allt högre utsträckning inom stadsdelsområdet. Även otillåten förvaring av bohag och upplag på allmän plats har blivit ett vanligt inslag i stadsbilden.

Kommunpolisen i lokalpolisområde Norrmalm tar ett stort ansvar för hantering av tillfälliga sovplatser och upplag. Polisen har en fortlöpande dialog med socialförvaltningen och ett utökat fokus läggs nu också av polisen på att uppmärksamma om unga och omyndiga personer befinner sig på de tillfälliga sovplatserna eller tigger på gatan. De unga och omyndiga personer som polisen träffar på vid avvisningar överlämnas till socialjouren.

I samverkan med kommunpolisen framstår otillåtet ianspråktagande av offentlig plats som ett alltmer utbrett problem, och de avvisningar som utförs av polisen, med stöd av PL § 13, beskrivs som en katt- och rått lek. I den lokala lägesbild som förvaltningen och polisen tagit fram gemensamt framstår ianspråktagande av offentlig plats genom tillfälliga sovplatser och kvarlämnat bohag också som en källa till otrygghet för både allmänhet och medarbetare på förvaltningen när det sker vid eller i anslutning till verksamheter som till exempel parklekar och förskolor.

Förvaltningen anser att det är viktigt att lagstöd utformas för att förenkla och förtydliga markägares och polisens möjlighet att inom rimlig tid och till en acceptabel kostnad hantera otillåtna bosättningar. Offentlig plats ska vara trygg och tillgänglig för alla vilket den inte blir vid etablering av sovplatser eller bosättningar på gator, torg och i parker.

Förvaltningen anser även att det är viktigt att det i lagstödet framgår tydligt vilket uppdrag och vilket ansvar som åligger respektive myndighet i processen av hantering av otillåtna bosättningar.

Vikten att samtidigt värna utsatta individer vid avhysningar måste förstärkas, främst avseende barn och unga. Att förslaget innefattar krav på samverkan mellan Kronofogdemyndigheten och socialtjänsten är mycket viktigt och positivt och helt i linje med det arbetssätt som redan tillämpas i staden mellan lokalpolisen, nämnden och socialförvaltningen. Tidig information och samverkan mellan myndigheter kring förekomst av barn i bosättningar, tillfälliga sovplatser eller som tigger på gatan kan skapa goda förutsättningar för att fånga upp utsatta barn och unga i sammanhanget och värna barns och ungas rätt att inte fara illa eller leva i hemlöshet.